

отношения между родителями, между родителями и детьми); г) культурный потенциал семьи (культура внутрисемейного отношения, общая культура быта, наличие режима, наличие в семье библиотеки, наличие телевизора, компьютера); д) позиция семьи по отношению к обществу (отношение родителей, старших членов семьи к трудовым, общественным обязанностям, отношение родителей к воспитанию детей, отношение их к институтам общественного воспитания); е) воспитательная позиция семьи (нравственные потребности и идеалы семьи, ответственность их за подготовку будущего гражданина и семьянина, уровень педагогической культуры родителей, формы и методы педагогического воздействия, умение родителей применить теоретические знания в практике семейного воспитания).

Выводы. Таким образом, направляя воспитательную деятельность семьи, обеспечивается единство средств воспитания, их целенаправленность в подготовке к семейной жизни. Готовя студента к организации учебной деятельности как учителя-предметника, мы понимаем, что современная школа ждет его как воспитателя яркой индивидуальности. Обеспечивая общеобразовательную, психолого-педагогическую и научно-методологическую подготовку молодого специалиста, важно знать, чтобы выпускник, находясь в социуме общества, педагогического коллектива, коллектива своих учащихся, выполняя сложную многогранную работу как педагог, был готовым помочь учащимся создать свою семью, как ячейку общества, где каждому дано жить, трудиться, организовывать отдых и самое главное – продолжать человеческий род и правильно воспитывать каждого члена нашего общества.

Литература:

1. Якунин В. А. Педагогическая психология: Учеб. пособие / В. А. Якунин. Европ. ин-т экспертов. – СПб.: Изд-во Михайлова В. А., Изд-во «Полиус», 1998. – 639с.

Взаимодействие молодого специалиста по окончании вуза с семьей, школьным коллективом, в социуме старшеклассников и родителей выступает основанием и условием успешного выполнения не только ведущей функции как учителя-предметника, воспитателя (классного руководителя), но также и как организатора социализации личности и подготовки к семейной жизни.

Interaction of a young specialist with a family, school staff, and senior pupils is a basis and a necessary condition of his successful fulfillment of his functions not only as a subject teacher or a form-master, but also as a teacher who helps pupils socialize and forms their attitude towards family life and family relations.

УДК 37.035..502/504.7..[613]

Дяченко-Богун М.М.

ЕКОЦЕНТРИЧНИЙ ТИП ПРИРОДООХОРОННОГО ВИХОВАННЯ ЯК ОСНОВА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЛЮДИНИ І БІОСФЕРИ

Дана стаття присвячена розгляду екоцентричного підходу до процесу природоохоронного виховання старшокласників, який є концептуальною основою взаємозалежної єдності людини і природи, а також педагогічним аспектам становлення нової «інвайроментальної» парадигми сприйняття довкілля.

Метою статті є розгляд педагогічних аспектів необхідності формування у старшій школі сучасної особистості, яка володіє стійким позитивним ставленням до природи, навичками активної природоохоронної діяльності, розуміє її взаємозв'язки і взаємозалежність.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлюється тим фактором, що в системі природоохоронної освіти недостатньо вивчений вплив сучасних

концептуальних теорій природоохоронної діяльності людства, а саме – концепцій екоцентричної суспільної свідомості та нової «інвайронментальної парадигми».

Об'єктом дослідження є процес природоохоронного виховання як педагогічний процес, спрямований на набуття особистістю учня старших класів активної життєвої позиції стосовно свого образу і місця у природі, а також створення педагогічних умов гармонійного розвитку особистості в активній взаємодії з природою на основі принципів екоцентризму і перетворення учнів старших класів з пасивних спостерігачів і мислителів на проактивних дослідників і захисників природних процесів, творців свого майбутнього.

Предметом дослідження є вивчення концептуальних принципів формування у старшій школі єдиних соціально-педагогічних умов, в яких буде активно розвиватися природоохоронна самосвідомість старшокласників на засадах екологічного імперативу: людина, перш за все, – частинка природи, розумний біологічний вид, який або загине разом з іншими біологічними видами, або спільними зусиллями відшукає шляхи подальшої спільної еволюції і розвитку ноосфери.

Природоохоронне виховання, яке базується на традиційному, орієнтованому на отримання природоохоронних знань підході, не може забезпечити вирішення актуальних екологічних проблем, тому що учень, який засвоїв необхідні знання, не обов'язково проявляє себе як активний суб'єкт природоохоронної культури. Змінити такий стан речей можливо лише за умови, коли в процесі природоохоронного виховання учня загальноосвітньої школи не лише навчають, як правильно поступати, але і забезпечать педагогічні умови для того, щоб він усвідомив себе носієм природоохоронних норм і цінностей. Важливо, щоб старшокласники могли виступати суб'єктами активної перетворюючої діяльності, реалізувати себе в якій можливо лише за умов гармонійної природоохоронної взаємодії з довкіллям. Тому **основною проблемою дослідження** даної статті є дослідження теоретичних і практичних основ вивчення взаємозв'язків формування природоохоронної культури, свідомості і виховання учнів старших класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковою основою дослідження були праці вітчизняних і закордонних авторів, які розглядають актуальні проблеми теорії та практики природоохоронного виховання і захисту навколишнього середовища, причому в різних аспектах гуманітарних наук. У галузі філософії та глобальних проблем екології це, перш за все, праці видатного українського вченого, філософа і мислителя В. І. Вернадського, а також роботи Н. Н. Моїсеєва, Е. В. Гірусова А. Д. Урсул, В. А. Зубакова, В. А. Коптюга, В. А. Данілова-Данільяна. Особливий інтерес у плані досліджуваної проблеми становлять роботи сучасних педагогів-новаторів і біологів Н. М. Верзіліна, В. Д. Дерябо, С. Н. Глазачьова, А. Н. Захлебного, І. Д. Зверєва, Д. Н. Кавтарадзе, І. С. Матрусова, А. А. Мамонтової, І. Н. Пономарьової, Н. А. Рижової, В. А. Ясвіна та інших. У них розглядається широке коло питань, важливих для наукового обґрунтування сучасної теорії і практики природоохоронного виховання учнів старших класів.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом дедалі більшого поширення набуває парадигма інвайронменталізму (англійське *environment* – навколишнє середовище). Вона пропонує новий погляд на взаємовідносини людини і біосфери. Якість, тривалість, емоційна наповненість життя людини на планеті визначається не тільки соціально-економічними умовами, а й станом довкілля як на планеті загалом, так і в кожній країні зокрема. Поняття нової інвайронментальної парадигми стосується основоположних людських цінностей, потребують перегляду багатьох постулатів релігії, економіки, політики, культури, і, в першу чергу, освіти. Вся система економічних, політично-соціальних і освітянських інституцій, що керують національною і світовою громадською діяльністю, мають повною мірою враховувати у своїх проектах її природоохоронні наслідки [6, с.16].

Майже чотири сторіччя екстенсивного розвитку західної цивілізації створили ілюзію того, що такий розвиток може тривати нескінченно. Вона була обумовлена двома факторами:

1. колонізацією другої півкулі;
2. створенням нових технологій видобутку палива й енергоресурсів.

До цього часу природоохоронні обмеження людської діяльності практично не давали про себе знати. Але після 1970-х рр. помітним стало істотне вповільнення прогресу в усіх сферах громадського життя [2, с.27]. Все це з неминучістю порушувало питання про необхідність нової системи взаємин людства з природою. Розуміння того, що антропоцентричне природоохоронне виховання заводить людство у глухий кут, є психологічною базою природоохоронної кризи, призвело до виникнення так званої нової "інвайронментальної парадигми" (New Environmental Paradigm) від англійського "environment" – навколишнє середовище, для якого характерні наступні постулати:

1) Хоча людина й має виняткові характеристики (культура, технологія й т.п.), вона залишається одним з безлічі видів на Землі, взаємозалежних і включених в єдину глобальну природоохоронну систему.

2) Людська діяльність зумовлена не тільки соціальними й культурними факторами, але й складними біофізичними, природоохоронними зв'язками, в які людина включена і які накладають на її діяльність певні фізичні й біологічні обмеження: людина живе не тільки у соціальному, але й природному контексті.

3) Хоча людський інтелект дозволяє істотно розширити можливості його існування у соціальному й природному середовищах, проте природоохоронні закони не втрачають для людини своєї обов'язковості [4, с.16].

Базове природоохоронне виховання у цілому може бути назване екоцентричним, оскільки для нього характерні наступні риси:

1) Вищу цінність являє гармонічний розвиток людини й природи. Природне визнається споконвічно самоцінним, таким, що має право на існування "просто так", незалежно від корисності або марності й навіть шкідливості для людини. Людина не власник природи, а один з членів природного співтовариства.

2) Відмова від ієрархічної картини світу. Людина не визнається володарем якихось особливих привілеїв на тій підставі, що вона має розум, навпаки, її розумність накладає на неї додаткові обов'язки стосовно оточуючої її природи. Світ людей антагоністично не протиставлений світу природи, вони обоє є елементами єдиної системи.

3) Метою взаємодії з природою є максимальне задоволення як потреб людини, так і потреб усього природного співтовариства. Вплив на природу змінюється на взаємодію.

4) Характер взаємодії з природою визначається свого роду "природоохоронним імперативом": правильним і дозволеним є тільки те, що не порушує існуючу в природі природоохоронну рівновагу.

5) Природа й все природне сприймається як повноправний суб'єкт взаємодії з людиною.

6) Етичні норми й правила так само поширюються як на взаємодію між людьми, так і на взаємодію зі світом природи.

7) Розвиток природи й людини мислиться як процес коеволюції, взаємовигідної єдності.

8) Діяльність з охорони природи продиктована необхідністю зберегти природу заради неї самої [3, с.17].

Таким чином, екоцентричний тип природоохоронного виховання – це система поглядів на світ, для якої характерні орієнтованість на природоохоронну доцільність, відсутність протиставлення людини і природи; сприйняття природних об'єктів як повноправних суб'єктів, партнерів по взаємодії з людиною; баланс прагматичної й непрагматичної взаємодії з природою.

Нове природоохоронне виховання кардинальним чином змінює поведінку людей щодо природи. Людина з екоцентричним природоохоронним вихованням повинна бути екологічно освіченою, а також мати навички природоохоронної безпеки [5, с.49].

Природоохоронна освіченість включає активне володіння природоохоронними знаннями. Це розуміння сутності життя, системних закономірностей його існування на Землі. Крім того, це вміння приймати рішення й діяти, домагаючись позитивного ефекту відповідно до цих знань, тобто, вміння чітко сформулювати проблему, розрізняти докази й гіпотези, залучати для доказу своєї точки зору експериментальний підхід і системний аналіз [3, с.25].

Природоохоронна безпека – це заходи щодо зниження небезпеки, ризику, імовірності передчасної смерті, викликаних різними впливами на живі системи. Тобто, кожна окрема людина повинна усвідомлювати, наскільки якість життя, її особисте благополуччя, відчуття внутрішнього комфорту й безпеки пов'язані з природним оточенням [4, с.14].

Природоохоронне виховання – це найважливіший компонент природоохоронної культури, що об'єднує всі види і результати матеріальної і духовної діяльності людства, спрямованої на екологізацію матеріального і духовного життя суспільства.

Метою природоохоронного виховання й освіти є цілеспрямоване формування у старшокласників на всіх етапах їхнього життя глибоких і міцних природоохоронних знань, цілісних уявлень про біосферу, розуміння органічного взаємозв'язку і єдності людства і навколишнього середовища, ролі природи у житті суспільства і людини, необхідності і значущості її охорони і раціонального використання ресурсів, виховання особистої відповідальності за стан навколишнього середовища. Кінцева мета такої освіти полягає у тому, щоб надати учням старших класів можливість зрозуміти складний характер навколишнього середовища і необхідність для всіх країн розвиватися таким чином, щоб це узгоджувалося з навколишнім середовищем. Подібна освіта повинна також сприяти усвідомленню старшокласниками економічної, політичної й екологічної взаємозалежності сучасного світу з тим, щоб підвищити почуття відповідальності всіх людей, що стане передумовою для розв'язання серйозних проблем навколишнього середовища на глобальному рівні [3, с.24].

Висновки. Для успішного вирішення природоохоронних проблем сьогодні і в майбутньому необхідно вчасно формувати природоохоронну культуру, естетичне ставлення до природи, розвивати любов до неї й відповідати за її стан. Повноцінний ефект буде досягнутий, коли природоохоронна свідомість і поведінка стануть складовою частиною загальної культури старшокласника, сформованої на засадах екоцентричного типу природоохоронного виховання. Підтримкою всім педагогам, яким не байдуже майбутнє нашої планети, можуть стати мудрі слова геніального українського вченого, філософа і мислителя В. І. Вернадського: «Понад усе необхідна зараз сила духу, спокійна сміливість думки і неоязкість розуму» [1, с.16].

Література:

1. Багнюк В. М. Якою буде наша енергетична стратегія? / В. М. Багнюк // Вісник НАН України. – 2001. – № 9. – С. 29-37.
2. Вернадский В. И. Научная мысль как планетное явление / Владимир Иванович Вернадский. – М.: Наука, 1991. – С. 10-16.
3. Гирусов Э. В. От экологического знания к экологическому сознанию / Э. В. Гирусов // Взаимодействие общества и природы. – М.: Наука, 1986. – С. 17-24.
4. Данилов-Данильян В. И. и др. Окружающая среда между прошлым и будущим. Мир и Россия / В. И. Данилов-Данильян. – М.: Наука, 1994. – С. 14-18.
5. Моисеев Н. Н. Человек и ноосфера / Н. Н. Моисеев. – М.: Наука, 1990. – С.49-55.
6. Наумов Г. Б. Развитие учения о ноосфере / Г. Б. Наумов // Научное наследие в контексте глобальных проблем цивилизации. – М.: Наука, 2001. – С. 12-20.

Данная статья посвящена рассмотрению экоцентрического подхода к процессу природоохоронного воспитания старшекласников, который является концептуальной

основой взаимозависимого единства человека и природы, а также педагогических аспектов становления новой «инвайронменталистской» парадигмы восприятия природы.

The article is given devoted consideration of ekocentric approach to the process of nature protection education of students of higher forms, which is conceptual basis of interdependent unity of man and nature, and also to the pedagogical aspects of becoming of new environmental paradigm of perception of environment.

УДК 37.013.74

Колеснікова Л. І.

БАТЬКІВСЬКЕ НАСИЛЛЯ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ЯК ПРОБЛЕМА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У НІМЕЧЧИНІ

У статті розглядається проблема насилля батьків стосовно дітей, причини його виникнення, вплив батьківської жорстокості на психо-емоційний стан дитини та пов'язані з цим прояви агресії у дитини, шляхи його подолання та профілактики.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Під впливом несприятливих соціальних та економічних чинників в останній час збільшилась кількість проблемних сімей. А поява та існування в сучасному суспільстві великої кількості проблемних сімей, з свого боку, несе в собі серйозну загрозу. Проблемна сім'я може бути дестабілізуючим чинником духовності суспільства, вона може бути засобом десоціалізації та дезадаптації дитини. Така сім'я може провокувати психічні травми дитини, а також пов'язані з нею різноманітні розлади особистості [6]. Водночас треба зазначити, що жорстоке ставлення батьків до своїх дітей має місце і в заможних та благополучних у соціальному плані сім'ях. Американська статистика свідчить про те, що число жертв домашнього насильства серед дітей щорічно зростає. У багатьох сім'ях фізичне насилля над дітьми набуло систематичного або хронічного характеру. Ця картина може бути ще більш невтішною, якщо згадати про батьківську бездушність, байдужість, черствість.

За останні роки в зарубіжній та вітчизняній психолого-педагогічній науці з'явилися праці, присвячені проблемам насильства батьків над дітьми, дослідженню проблемних сімей. Висвітлюються чинники, що сприяють проявам жорстокості стосовно дитини, індиферентного ставлення батьків до своїх обов'язків та шляхи корекції жорстокого ставлення до дітей з боку батьків. На увагу заслуговує досвід педагогів, психологів та юристів Німеччини по вивченню цієї проблеми та профілактиці домашньої жорстокості.

Аналіз останніх досліджень і праць, у яких започатковане розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. При написанні статі важливе значення мали роботи К. Флеш, В. Хафенгера, А. Клетта, К. Пфайффера, П. Ветцеля, Д. Енцманна (Німеччина), А. Співаковської, А. Синельникова, Т. Мерцалової, М. Пискалової, М. Здравомислової, які досліджували прояви насильства батьків стосовно дітей, їх причини та наслідки, проблеми толерантності до насилля, стратегію подолання міжособистісного терору, реакцію вчителів та дітей на насильницькі дії батьків.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у дослідженні проявів жорстокості батьків до дітей та зв'язок такого насильства з соціальним статусом родини, з освітнім рівнем батьків, з безробіттям, а також ставить завдання дослідити, як пов'язане насильство стосовно дітей з проблемами між чоловіком та дружиною і шляхи подолання насильницької поведінки батьків до дітей у Німеччині.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням нових наукових результатів. Сім'я – це мала соціальна група, важлива форма організації особистого побуту, яка заснована на родинній співдружності та родинних зв'язках. Сім'я